

Značaj rane intervencije, AAC i AT, povezanosti usluga u zajednici i inkluzivnog obrazovanja – dodatna stručna podrška

Strategija inkluzivnog obrazovanja

- **Vodeće načelo:** Đeci s posebnim obrazovnim potrebama obezbijediti dostupno, pristupačno i kvalitetno inkluzivno obrazovanje na svim nivoima.
- **Strateški ciljevi** orijentisani na dostupnost, pravičnost, jednakost, kontinuitet i kvalitet

Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja

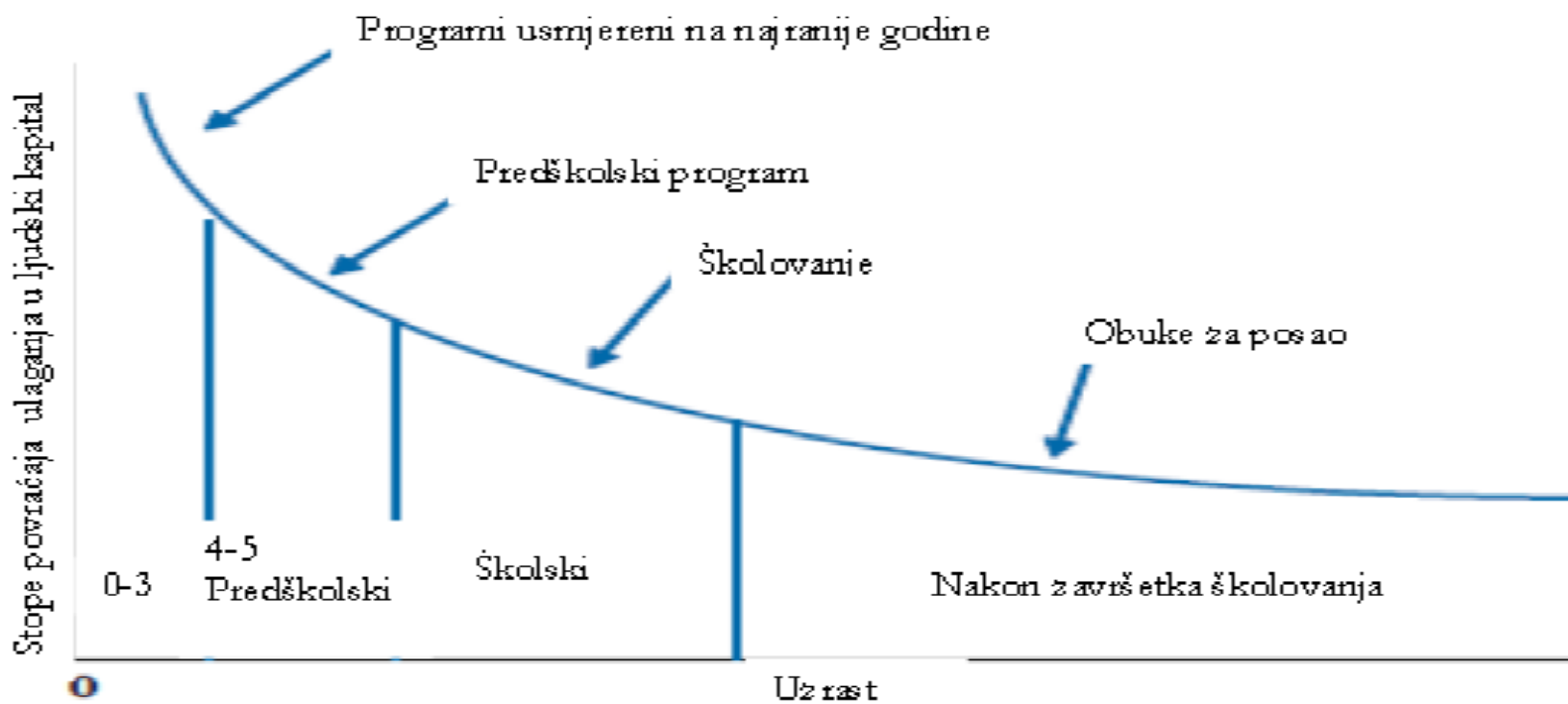
- **Strateški cilj:** Obezbijediti svakom detetu pristup i kvalitetno predškolsko vaspitanje i obrazovanje.
- *Operativni cilj 3:* Unaprijediti sistem podrške za rani razvoj dece osetljivih grupa kroz pružanje podrške roditeljima i veću uključenost u kvalitetne programe PVO

Rani razvoj

Rano učenje ima najznačajniji uticaj na dalji razvoj sveukupnih sposobnosti

Neurološki razvoj najintenzivniji do pete godine

Socio-ekonomski efekti sistema ranog učenja na društvo

Rana intervencija

Svi oblici podsticanja usmjerenog dđeci i savjetovanja roditeljima

Odnosi se i na porodicu i dđecu od rođjenja do treće godine, a u širem smislu na dđecu predškolskog uzrasta.

RI mora početi čim se uoče prvi znaci razvojnog odstupanja i prije postavljanja formalne dijagnoze

Različiti oblici podsticanja dječjeg razvoja koji se primjenjuju od 0. do 3. godine i od 3. do 6. godina -
Prevencija i minimiziranje sekundarnih teškoća u razvoju

Niz neophodnih tretmana (medicinskih, psiholoških, edukacijsko-rehabilitacijskih, obrazovnih, socijalnih).

Ishodi RI moraju biti funkcionalni i zasnovani na djetetovim i porodičnim potrebama i prioritetima – IPP mora biti prilagodljiv i promjenjiv

Zakon - Dijete se može uključiti u ranu intervenciju na osnovu uputa ili zahtjeva roditelja – RC (transformacija)

IROP - Metode, način prilagođavanja, opremu, tehnologija da bi dijete ostvarilo svoje mogućnosti

Pozitivni ishodi po dijete

Pomaže u smanjenju
zaostajanja,
preventivno djeluje na
pogoršanje.

Preventivno djeluje na
uticaj rizičnih faktora
kroz stimulisanje,
interakciju djeteta i
okoline od najranijeg
uzrasta.

Smanjuje moguće
propratne negativne
uticaje: nefunkcionalna,
neprihvatljiva
ponašanja, koja mogu
negativno uticati na
porodicu u cjelini ili na
razvijanje očekivanog
nivoa samostalnosti
djeteta.

Pozitivni ishodi za roditelje

Rana intervencija štiti roditelje od nepoželjnih događaja, poteškoća koje donosi samo nošenje s emocionalnim problemima, doprinosi procesu prihvatanja.

Poboljšava interakciju djeteta - roditelj, podstiče stvaranje uravnoteženog emocionalnog odnosa, preventivno djeluje na sprovođenje nepoželjnih postupaka po djeteta

Sprečava da roditelji budu uskraćeni za relevantne informacije: dijagnoza, znanje o očekivanom djetetovom razvoju, načinima stimulacije razvoja

RI i RC „1 jun“

Za đecu sa neuro-razvojnim rizikom, intelektualnim, smetnjama spektra autizma

---

Stručni tim: oligofrenolog, psiholog, logoped, psihomotorni reedukator, socijalni radnik

---

Vrtići: obuke - prepoznavanje, prilagođavanje, individualizacija, podrška roditeljima, vaspitačima, monitoring

---

Mogućnost smještaja djeteta i roditelja/staratelja

Uzroci, pristup

Biomedicinski: Traume, infekcije, hromozomske aberacije, mutacije gena, metabolički poremećaji, toksični agensi, nutritivni činioci

Socijalni: Socijalna i porodična interakcija, socio-ekonomski status, pripadnost kulturalno marginalizovanim grupama

Bihevioralni: Socio – patološki vidovi ponašanja u porodici (dysfunkcionalnost porodice), bolesti zavisnosti, zanemarivanje, zlostavljanje...

Edukativni: -Edukativna podrška porodice, koja unapređuje mentalni razvoj i poboljšava adaptivne sposobnosti deteta

Odbacuje se IQ kao kriterijum - Više sposobnosti se posmatra i uzima u obzir - opis osobe i funkcionisanja

OPIS – intelektualne smetnje

Lakše smetnje

- Učenje i izvođenje vještina
- Snalaženje u rješavanju jednostavnih problema
- Za složenije zahtjeve neophodno uvježbavanje
- Dugoročno pamćenje je očuvano, teškoće se javljaju u procesu kratkoročnog pamćenja
- Smetnje pažnje - kratkotrajnost, smanjena selektivnost i teškoće u domenu voljne pažnje
- Učenje posmatranjem (po modelu) je efikasno
- Koriste riječi koje su u funkciji konkretnih objekata i relacija
- Mogu se osposobiti za jednostavne poslove i samostalan socijalni život

Umjerene smetnje

- Mogu da usvoje osnove čitanja, pisanja
- Osnovno samozbrinjavanje
- Jednostavni, praktični, rutinski i poznati poslovi
- Neposredni nadzor

Teže i teške

Elementarni repertoar verbalnih i neverbalnih komunikativnih vještina.

Govor se karakteriše upotrebom jednostavnih funkcionalnih riječi, oskudnog razumijevanja, odnosno komunikacija se odvija na preverbalnom nivou (vokalizacija, gest).

Motoričke sposobnosti ostaju u okvirima jednostavnih tranzitivnih pokreta, teškoće koordinacije i sinhronizacije mišićnih aktivnosti ili nemogućnošću koordinacije, slabost vizuomotorne kontrole

Znaci upozorenja

Prva godina

- Ne pokazuje interesovanje za predmete iz okoline.
- Ne odaziva se i ne okreće prema glasovima
- Javlja se kašnjenje u motoričkim vještinama i razvoju govora

Do prve do druge godine

- Ne kombinuje 2 riječi, gubi ili ne razvija govor i socijalizaciju
- Ne pokazuje interes za istraživanje okoline
- Predmete ne istražuje već ih stavlja u usta
- Ne zna svrhu svakodnevnih predmeta (češalj-češljanje)
- Ne prati jednostavne usmene zahtjeve ("dođi", "daj").

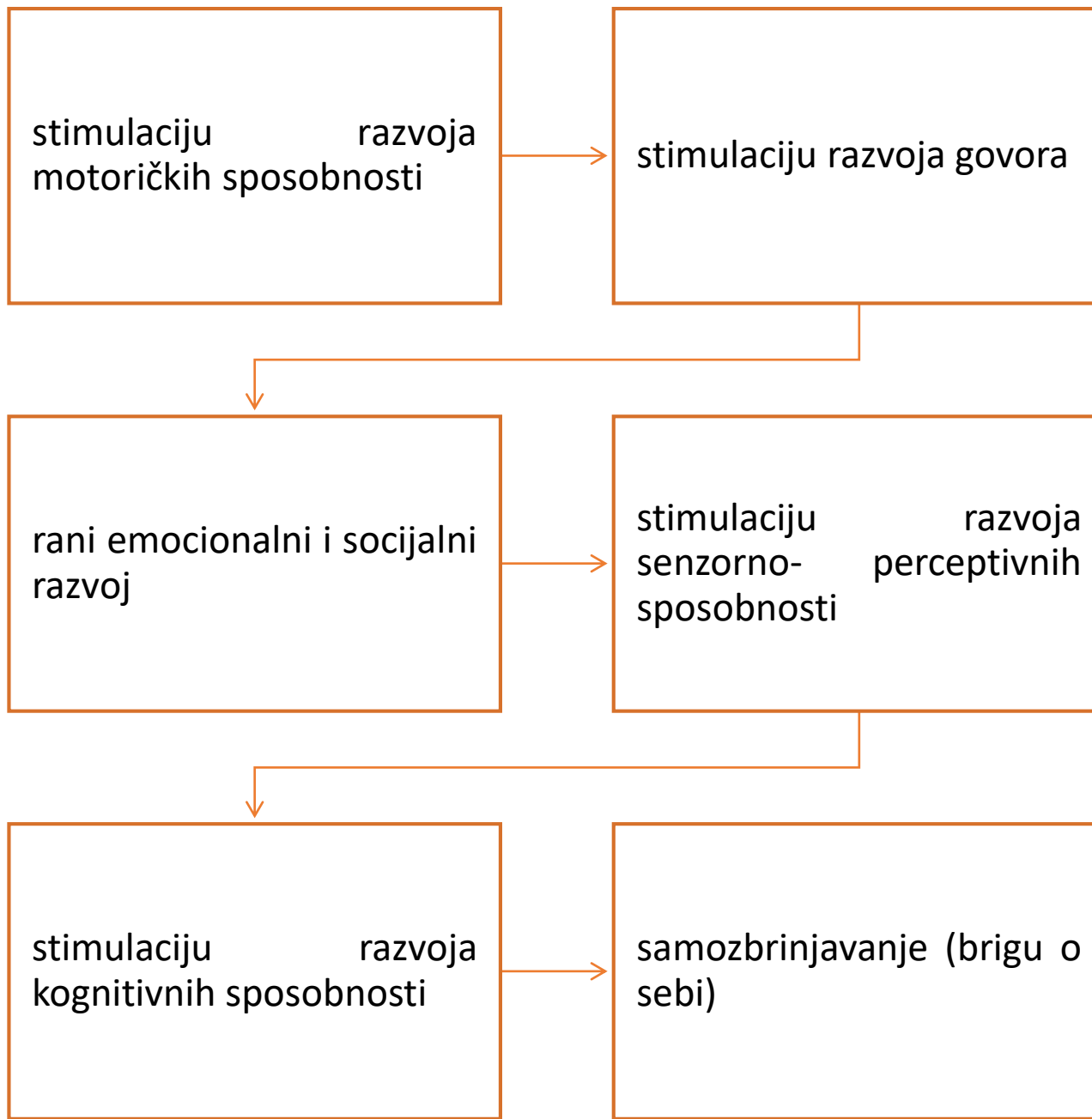
Od druge do treće

- Ne pokazuje interesovanje i razmišljanje slikovnica, igara ko bajagi
- Ne sparuje i ne poznaje boje
- Naloga ne ispunjava ispravno

Od treće do pete

- Ne može zadržati pažnju na zadatim aktivnostima, igri, dešavanjima
- Ne zna pravilno da koristi igračke, ne zna svrhu predmeta
- Čudna repeticija određenih ponašanja, neobično korištenje tijela (lepršanje rukama, konstatno ljuljanje ili vrtenje u krug, griženje ruku/prstiju, itd.) ,
- Teškoće prilikom zapamćivanja novih pojmova (posebno apstraktnih)-otežano savladavanje pedagoških zahtjeva
- Siromašan rječnik, agramatične rečenice

Ri kroz šest područja rada

Neurobiološka osnova autizma, tj. specifičan neurohemijski procesa

---

1:59, četiri puta češće u muškoj populaciji

Opis autizam

Smetnje: društveni kontakt (govor, komunikacija), razmišljanje, ponašanje i percepcija

---

Autizam i vakcina...

Socijalne poteškoće: Izbjegava kontakt očima; ne odaziva se na ime; igra stereotipna, bez mašte; ne imitiraju; ne znaju kako da se povežu s ostalima

Poteškoće komunikacije: teško izražavaju potrebe i želje, ne razumiju jednostavne izjave, ili pitanja; izrečeno doslovno uzimaju, kasno progovore, ton glasa, govor treće lice, eholalije

Znaci

Mišljenje: stroga rutina, poteškoća kod promjena, privrženost, ponavljanje istih radnji ili pokreta, uska temu interesa, razmišljanje u slikama, nefleksibilnost, fokus na detalje, distraktibilnost, konkretno mišljenje

Hipersenzitivnost: na jedno ili više čula, burno reaguju, samostimulišuće ponašanje

Zanimljivost:

U studiji objavljenoj u naučnom časopisu *Nature* čiji je da se simptomi autizma kod beba zapaze što ranije kako bi se podsticao razvoj od najranijeg uzrasta naučnici su otkrili da kod dece, kod koje će se kasnije dijagnosticirati autizam, u prvih 6 mjeseci života dolazi do smanjene koncentracije na oči bližnjih

Bebe, po pravilu od 2. do 9. mjeseca života sve intenzivnije gledaju u oči drugih ljudi da bi se učestalost gledanja u oči stabilizovala i u tom intenzitetu ostala, nerijetko, i do 3. godine

Bebama koje su vrlo rijetko tražile kontakt s očima bližnjih, kasnije su dijagnostikovani oblici autizma. Gledanje očiju prvi je oblik socijalizacije beba, što se kod dece s autizmom kasnije pokazuje kao najveći problem (<http://www.roditelji.hr/beba/0-3-mjeseca/znakovi-autizma-pojavljaju-se-vec-u-drugom-mjesecu-zivota/>)

Rani znaci autizma

Beba ne pravi kontakt očima (nema pogleda kod dojenja). Slabo sisanje u prvim nedeljama života. Povišen tonus mišića. Beba je vrlo mirna i nezahtjevna (ili neprekidno plače i nemoguće je smiriti). Spava u neobičnom položaju.

Dijete ne reaguje na glas majke/bliske osobe i ne uspostavlja direktan pogled u oči s majkom/bliskom osobom. Na uzrastu od 6 mjeseci dijete se ne smiješi majci/bliskoj osobi koja ga redovno njeguje – ne uzvraća osmjeh na osmjeh. Ne voli da se mazi i šedi u krilu majke/bliske osobe – ne inicira ili ne reaguje na maženje. Ne imitira pokrete i izraze lica. Ne prati pogledom predmete.

Dijete nezahtjevno, gotovo ništa ne traži i ne uzima ponuđeno; ne pruža ruke da ga podignu; ne prati gest pokazivanja; ne pravi buku da bi privuklo pažnju; ne traži pomoć. Izostaje gugutanje do devetoga mjeseca i korišćenje bilo kojeg jednostavnog gesta na uzrastu od 12 mjeseci: pokazivanje željenog ili zanimljivog objekta, gest pa-pa na odlasku. Izostaje reakcija na ime, brbljanje ili „dječiji govor”

Ne boji se nepoznatih osoba ni s navršenih godinu dana. Ne umije da koristi jednostavne igračke, samo ih ispituje, ređa ili vrti. Igra se samo, ne želi prisustvo bliske osobe u igri ili ne dijeli interes i zadovoljstvo. Nema uzajamnog dijeljenja zvukova, osmjeha i ostalih izraza lica

---

U 16. mjesecu života dijete još ne izgovara niti jednu samostalnu riječ ili samo stereotipno ponavlja riječ koju čuje.

S dvije godine ne slaže fraze od dvije riječi. Ne govori ili govori repetitivno ili koristi neobične izraze. Ne obraća pažnju na odlazak majke/bliske osobe iz prostorije ni s navršene dvije godine. Nema gestove za komunikaciju. Nema fraza od dvije ili više riječi sa značenjem koje ne uključuju imitaciju ili ponavljanje

---

Ne dijeli interesovanje za objekt ili akciju s bliskom osobom. Ne pokazuje interesovanje za drugu decu i igru s njima. Ne igra se igara pretvaranja i ne koristi igračke kao zamjenu za predmete. Ne primjećuje ostalu decu i preferira repetitivne, usamljeničke igre, kao što je posmatranje i okretanje predmeta ili raspoređivanje stvari u besmislene oblike. Odsustvo simboličke igre

---

Prisustvo burne, prećerane reakcije na pojedine nadražaje izraz je nemira usljed senzorne uznemirenosti. Hiperaktivno i nemirno iako postoje situacije smirenosti i usmjerenosti pažnje. Opsesivni interes za pojedine objekte i podražaje. Veže za dnevne rutine i ne prihvata promjene. Repetitivno se kreće, vrti oko svoje ose, leprša rukama ili prstima, neprestano vrti kosu, tapka po nekom mjestu na sebi i sl.

Nakon neupadljivog, ranog razvoja koji se naizgled kreće u granicama razvojne mape, prije 2. ili između 2. i 3. godine života pokazuje nazadovanje u razvoju govora i ranije usvojenim socijalnim vještinama i higijenskim navikama. Govor ne razvija se ili je razvoj otežan, javljaju se eholalije (trenutne ili odložene), govorne perseveracije i pretjerano zapitkivanje, često može postojati, ali ne u svrhu komunikacije već radi zadovoljavanja potreba

---

Stručna podrška (defektolog, psiholog, logoped, psihomotorni reedukator), saradnja s JU RC „1.jun“

Pristupi

Struktura, raspored, pravila, upravljanje ponašanjem, organizovanost, rutine

---

IROP - razvojna područja: a) komunikacija kroz alternativne sisteme; b) socijalizacija i razvoj socijalnih vještina; c) ponašanje primjereno situacijama; d) vještine samostalnosti.

Pristupi: PECS, ABA, TEACCH, SPEPP, Društvene priče, AAC, C-board

---

RI i RC Podgorica

Od školske 2013/14 - Dva programa RI: za đecu sa tjelesnim smetnjama i kombinovanim smetnjama i za đecu sa smetnjama vida

---

Individualni tretmani (somatopeda, tiflologa, logopeda, psihologa, fizioterapeuta)

Kućne posete, radionice s roditeljima čija đeca nemaju smetnje, radionice s vaspitačima u predškolskim ustanovama

---

Specijalizovana didaktika- KAT

Smetnje vida

Đeca sa slabovidošću

Đeca bez ostatka vida

Umanjena ili potpuno odsutna čulna osetljivost na svetlosne nadražaje koja značajno ometa vizuelnu komunikaciju

Smetnje u vizuelnoj percepciji, suženju vidnoga polja, oštine i preostalog vida. Neka vide nejasno, neka centralni dio mutno, a periferni jasnije, neka vide samo crno-bijelo, neki gledaju jednim okom

Minimalni ostatak vida ili su bez ostatka vida u zavisnosti od stepena oštine vida, prisustva percepcije svetlosti, kvaliteta vidnoga polja i upotrebe ostalih čula

Rana intervencija

da utiče na socio-emocionalni razvoj

da razvije grubu i finu motoriku i doprinese opštem razvoju

da utiče na opšti senzomotorni razvoj

da razvije higijenske navike

da doprinese fizičkoj i psihičkoj relaksaciji

da uz određenu motornu aktivnost pomogne razvoju govora

da utiče na razvoj osnovnih gnostičkih funkcija

da razvija vizuelnu percepciju i prostornu orijentaciju

da razvije finu motoriku ruku i prstiju preko taktilno-kinestetičke aktivnosti

Lakše tjelesne smetnje

Umjerene smetnje

tjelesne Teže i teške tjelesne smetnje

Samostalni kod svih radnji, osim koje zahtijevaju dobru spretnost ruku

Samostalno se kreću po prostorijama, na kraće razdaljine,

Imaju male funkcionalne pokrete tijela

Potrebna manja, jednostavnija prilagođavanja i pomoćna sredstva.

Djelimično izvode fizičke aktivnosti nekad uz pomoć, nadgledanje ili tehnička pomagala.

Za kretanje potrebno korišćenje elektromotornih kolica, prilagođena pomoćna sredstva.

SPECIFIČNOSTI RADA S ĐECOM S TJELESNIM SMETNJAMA

Psihofizički razvoj
ogleda se u
odstupanjima od
uobičajenog kako
na tjelesnom tako i
na emocionalnom,
mentalnom i
socijalnom planu.

Otežana je
manipulacija
predmetima iz
okoline pa
sposobnost učenja
može biti
usporena
nemogućnošću
usvajanja i
kontrole pokreta.

Većem broju dece
sa tjelesnim
smetnjama u
razvoju potrebna
je pomoć u
obavljanju
svakodnevnih
aktivnosti
(hranjenje,
oblačenje,
zadovoljavanje
fizioloških potreba,
kretanje i sl).

Program rane
intervencije
sprovodi se kroz:
Motornu,
stimulaciju
senzornog,
kognitivno-
perceptivnog
razvoja,
podsticanje
komunikacijskog,
socijalnog,
emocionalnog
razvoja

Znaci upozorenja

Do godinu

- Pretjerano mirno, mlitavo, plačljivo, zgrčeno
- Glava okrenuta uvijek na jednu stranu
- Ne prati pogledom predmete i ne hvata na dodir ni cijelom šakom
- Ne igra se ručicama, ne gleda u njih
- Ne poseže za igračkama
- Ne sjedi ili sjedi uz oslonac, ne puzi, ne stoji
- Ne prati očima kretanje objekta u vidnom polju
- Ima problem sa pokretanjem jednog ili oba oka u svim pravcima
- Ne prebacuje predmete iz ruke u ruku

Do druge godine

- Hoda uz pridržavanje
- Otežano manipuliše sitnim predmetima
- Otežano gradi kulu od dvije kocke
- Okupiranost jednom aktivnošću koja se ponavlja
- Nespretni hvat, tremor ruku

Od druge do treće

- Stalno u pokretu, motorno nespretno, sapliće se i često pada
- Nedovoljno razvijena fina motorika
- Otežano održava ravnotežu
- Ne može da skače

Od treće do šeste

- Hod nestabilan na široj osnovi
- Ne može da se penje i spušta stepenicama
- Ne može da poskoči u mjestu
- Olovku drži čitavom šakom ili uz podršku
- Nespretno manipuliše predmetima

RI i RC Kotor

Umreženost sa medicinskim ustanovama koje rade kohlearnu implantaciju: KCCG i „Danilo I“

Istorijat prakse, 2013. formiran tim, 2014. program za ranu intervenciju, centar za rani razvoj 2017

Za decu sa smetnjama sluha i govorno-jezičkim teškoćama

Individualni rad i tretman, KAT

Logopedsko testiranje predškolske dece u cilju ranog otkrivanja govorno-jezičkih teškoća i tretmana

---

Nagluvost

 Lakši do najteži gubitak sluha - Imaju kontakt sa zvukom, kontakt sa mogu izgraditi govor, a sam proces izgradnje govora usko povezan sa stepenom oštećenja

Gluvoća

 Potpuni gubitak sluha i nemogućnost kontakta sa zvukom – primaju ga putem vibracija, ne mogu čuti i razumjeti verbalni govor – obezbjeđuju se posebni uslovi i pomagala, adekvatne obrazovne metodologije i tehnologije

Sumnja za smetnju sluha

Ne reaguje na zvuk ili govor ili reaguje samo na jake zvuke

Uporno posmatra lice onoga ko govori, oslanjajući se na vizuelne utiske

---

Kontakt pogledom posebno izražen kao i upotreba i razumijevanje gesta

---

Orofacijalna ekspresija izdiferencirana

Ako govori, boja glasa je izmijenjena, glasovi obezvučeni, neizdiferencirani

---

Osnovni glas može biti sa šumovima, nizak ili falsetan

Govor se ne razvija ili postoje odstupanja u razvoju govora, neartikulisani

---

Kako radi kohlearni implant

- 1. Mikrofon koji se nalazi na vrhu procesora govora prima zvuk iz okruženja
- 2. Zvučni signal se u procesoru govora pretvara u specifične električne impulse
- 3. Impulsi se šalju u magnetski predajnik koji radio talasima kroz kožu šalju impulse u unutrašnji deo kohlearnog implanta
- 4. Implant šalje nizove električnih impulsa u elektrodu u kohlei
- 5. Slušni živac očitava sitne električne impulse i šalje ih u mozak
- 6. Mozak prepoznaje signale kao zvukove

Rehabilitacija dece s KI

- Timski rad koji se zasniva na bliskoj saradnji sa roditeljima.
- Članovi tima: surdoaudiolog, logoped, psiholog, stručnjak za podešavanje procesora govora i roditelj.
- Zajednički planiraju, prate i analiziraju sam proces rehabilitacije
- Dinamički proces tokom koga se procjenjuje stanje slušanja i govora deteta.
- Roditelj se upoznaje sa rehabilitacionim postupkom i obučav da ga sprovodi kod kuće.

SUM - Alarmi

Uzrast do 1 godine:

Ne podiže glavu kad leži na stomaku
Ne sjedi samostalno
Ne održava kontakt očima
Ne odaziva se i ne okreće se prema izvoru zvuka
Ne govori ni jednu riječ
Jednostavne verbalne naloge ne izvršava
Produžena stanja iritiranosti

Uzrast od 1 do 2 godine:

Hoda uz pridržavanje ili ne hoda
Otežano manipulira predmetima
Ne pokazuje interes za istraživanje okoline
Manji broj verbalnih naloga razumije i ponekad ih izvršava
Ima mali broj riječi sa značenjem
Otežano povezuje predmete sa njihovom upotrebom
Bezrazložni napadi bijesa, vriske ili smijeha

Uzrast od 2 do 3 godine:

Stalno u pokretu, motorno nespretno, sapliće se i često pada
Nedovoljno razvijena fina motorika
Koristi samo riječ (odsustvo prostih rečenica)
Slabije interesovanje za slikovnice
Ne odgovara na jednostavna pitanja ili ih ponavlja
Opsesija određenim radnjama ili predmetima

Uzrast od 3 do 4 godine:

Otežano održava ravnotežu
Olovku drži uz podršku
Nespretno u manipulisanju predmetima
Većinu glasova nepravilno izgovara ili izbacuje iz riječi
Rječnik je oskudan i ne bogati se
Govor je nerazumljiv široj socijalnoj sredini

Uzrast od 4 do 5 godina:

Nespretno pri kretanju
Otežano manipulira predmetima i nedovoljno razvijena fina motorika
Pravi mnogo gramatičkih grešaka i fond riječi siromašan, dosta glasova ne izgovara pravilno, skraćuje riječi, zamjenjuje mjesta glasovima i slogovima u riječi
Ne razumije prostorne odnose i ne koristi predloge
Nedovoljno zadržava pažnju na zadatim aktivnostima, igri, dešavanjima, opsesivno ređa igračke ili druge predmete, nezainteresovano za vršnjake, zajedničku igru

Uzrast od 5 do 6 godina:

Koristi samo proste rečenice, pravi mnogo gramatičkih grešaka, fond riječi je siromašan, dosta glasova ne izgovara pravilno, skraćuje riječi, zamjenjuje mjesta glasovima i slogovima u riječi
Nema izdiferenciranu lateralizaciju
Ne može zadržati pažnju na zadatim aktivnostima, igri, dešavanjima, otežano usvaja pravila igara sa vršnjacima
Teško kontroliše emocije, strah od ljudi, situacija, predmeta

Prilagođavanje, izrada radnog i didaktičkog materijala, AT i AAC

Didaktička sredstva se prilagođavaju raznim potrebama i mogućnostima djeteta koje ih koristi, s ciljem da na lakši, jednostavan, interesantan i zanimljiv način savladaju svakodnevne životne vještine

Didaktički materijal predstavlja skup praktičnih i očiglednih sredstava koja pomažu usvajanje neophodnih znanja i savladavanja složenih životnih vještina

Materijal treba da utiče na: na socio-emocionalni, senzorni, razvoj motorike; pisanja i čitanja; logičko-matematičkog mišljenja; praktičnih vještina

Potpomognuta komunikacija

Skup procedura putem kojih osoba može poboljšati svoje komunikacijske vještine, produkciju, razumijevanje (simboli, pomagala, strategije, tehnike). Cilj – poboljšanje komunikacije, učestvovanje u aktivnostima, sticanje novih znanja i iskustava. Privremeno ili trajno rješenje.

Rutine su veoma važne, svakodnevne za postizanje određenog cilja - Procijeniti dijete, odabrati vizuelni sistem, prave objekte, simbole, napisanu riječ - Organizovanje i redosljed rasporeda, koji se drži na prepoznatljivom mjestu

---

Kontrola emocija - Identifikovati znake koji upućuju da će doći do emocionalne uznemirenosti - Imati vizuelnu podršku

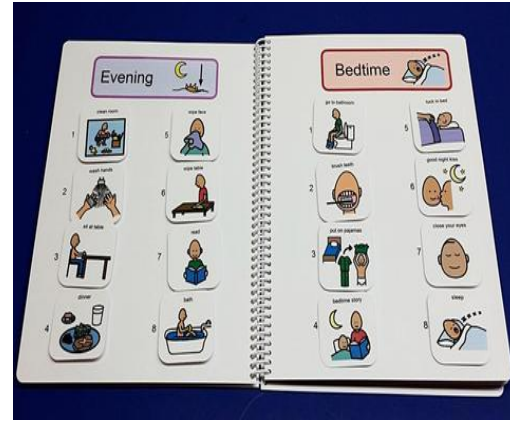
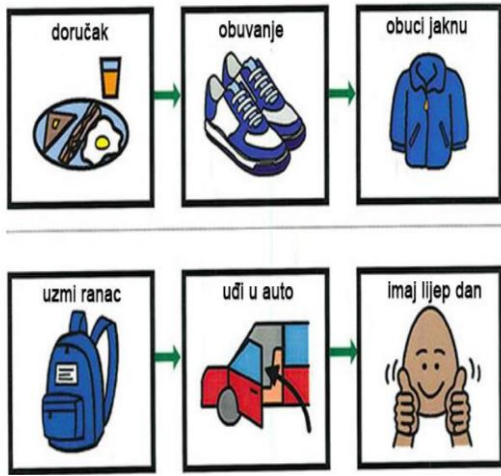

Smirivanje, čekanje, učenje strpljenja, da situacija bude jasna i konkretna, preuzimanje inicijative- socijalne/društvene priče u kombinaciji s fotografijama ili slikama. Fleksibilnost – vizuelni pristupi se mogu mijenjati, što ima za cilj da dijete bude prilagodljivo

---

Primjer vizuelnog rasporeda za početak radnog dana

Pomoć za tjelesne smetnje

Radni sto kod kojeg je moguće prilagođavanje visine i nagiba radne ploče koja ima štitnike (povišen rub) sa svih strana - sprečava padanje knjiga, svesaka, papira i pribora sa stola.

Olovke većeg obima koji olakšava hvat, mekane olovke koje ostavljaju izraženiji (tamniji) trag

Držači koji se montiraju na pisači pribor i pribor za crtanje prilagođeni individualnim potrebama učenika

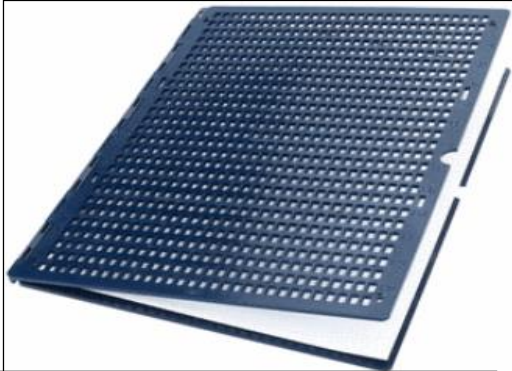
Pomoć za smetnje vida

Sveska ili radni listovi većih formata (A4 ili većih), širih proreda (većih kvadratića) sa izraženim graničnim linijama fiksatori papira na principu vakuma ili ljepljivih traka.

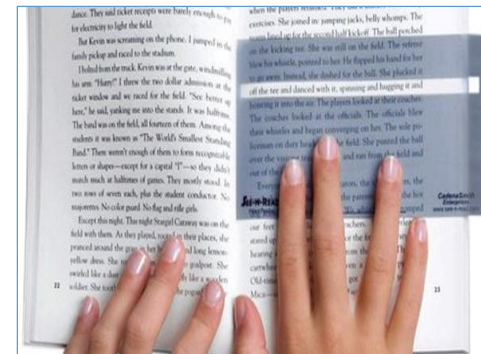
Posude za boje i pribor koje se na principu vakuuma fiksiraju za podlogu

Pribor koji omogućava rukovanje

Brajeve table za pisanje, displej, tastature, miševi, pisaće mašine, lupe, pomoć u pisanju

BIGtrack - Large Trackball I
sa dva dodatna priključka

DAISY udžbenici

Multimedijalno izdanje štampane knjige, kombinacija audio-vizuelnog teksta – čitanke, Istorija

<https://www.zuns.me/digitalna-izdanja>;
<http://www.resursnicentarpbg.me/audio-biblioteka>

Đeci sa smetnjama vida, intelektualnim smetnjama, teškoćama čitanja, pažnje

<https://youtu.be/DWVnV2D4IV0>

Aplikacije

Cboard - besplatna AAC veb aplikacija

- Pomaže komunikaciji korišćenjem simbola i prenošenjem teksta u govor
- <https://www.youtube.com/watch?v=JYp3Gd6cqA>

ICT-AAC - za: edukaciju i komunikaciju

Za decu predškolskog i školskog uzrasta kod usvajanja vještina koje prethode čitanju, pisanju i računanju

<http://ict-aac.fer.unizg.hr/index.php/hr/aplikacije/razvijene-aplikacije>

DODATNA STRUČNA PODRŠKA -
SARADNJA JPU/OŠ/CDB

Polazna osnova

Strategija inkluzivnog obrazovanja – Da bi svako dijete istovremeno imalo jednako dostupno obrazovanje, ostvarilo zagarantovano pravo i kontinuitet obrazovanja, dnevni boravci kao servisi dječije i socijalne zaštite treba da budu podrška inkluzivnom obrazovanju, kao i zdravstvenim uslugama.

Evaluacija rada i izrada plana saradnje dnevnih boravaka sa školama, resursnim centrima i drugim uslugama u zajednici u skladu sa UNCRPD - unaprijediti saradnju, umrežiti usluge u lokalnoj zajednici, prepoznati servise i uraditi funkcionalni model podrške za inkluzivno obrazovanje - kontinuirani tretmani i podrška

---

Najviše razvijena usluga centara za dnevni boravak - boravak tokom dana, radno-okupacione, razvojne, edukativne aktivnosti, učestvovanje u zajednici, podrška u socijalnoj inkluziji. Usluge se mogu pružati i patronažno.

Dodatna stručna podrška CDB

Opšti cilj: Poboľšati usluge na nivou lokalne zajednice za funkcionalnu podršku đeci s posebnim obrazovnim potrebama

Organizovanje i sprovođenje dodatne stručne podrške u JPU i OŠ na osnovu IROP, IPP, IPU

Pružiti psihosocijalnu podršku roditeljima i porodicama

Aktivnosti

